

בחיינו בעולם הזה, וכמו שזכו האבות ושבתים, שמיחתן נעשה ספר שלם בתורת ד', כי ספר בראשית עיקרו רק משיחותם של אבות ועבדיהן ושבתים. וזהו ספר הבריאה – כי הוא כולל דבר ד' אשר בזה נברא שמים וארץ.

וגם בתלמוד שהוא תורה שבעל-פה, נאמרו הרבה שיחות שנראים כשיחות בעלמא והם תורה שבעל פה. [ושמעתי ממאן דהו, דרב שלא שח שיחה בטילה, זכה דמשיחותיו במילי דעלמא נקבעו דברי תורה, כמו בשבת (קכד): אייתי ליה שותא לכהנא כו' שקיללו שותא מקמי כהנא וכו' – ולמדו מזה דין טילטול. ושם למדו מזה דלא היה מדבר לבטלה אם לא שבא להשמיענו דין בזה ע"ש. ובחולין (קיא): יהיב טעמא כולי האי – ולמדו מיני דין נ"ט בר נ"ט ע"ש. ויש עוד בפסחים (עד): א"ל אי מעלי טפליה הב לי ואיכול.

ובאמת גם מהרבה תנאים ואמוראים יש כהאי גוונא הרבה בתלמוד. ובכמה דוכתי יש שלא נכתב גוף השיחה רק הדברי תורה היוצא, כמו בשבת... אלא דשם נזכר השיחה וכאן לא זכרו השיחה עצמה רק הנלמד ממנה. והכל בכתב מיד ד' עליהם השכל. וכמו בנביאים, נבואה שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה, כמו שאמרו במגילה (יד). – כן בחכמי תורה שבעל פה. ובודאי כל אחד מתנאים ואמוראים חידש הרבה דברי תורה בכל ימי חייו, ונמצא מהם רק מימרות מועטים, והם אותם שידעו שצריכים להיכתב זכרון בספר לעולמי עד. וכן בעניני השיחות שקבעו הכל מה שיש בו צורך לעלמי עד, וכל דבריהם במדה ובמשקל. וע' ברכות (נא). שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים וג' דברים סח לי מה"מ – נראה לי דהוא גם כן תמצית מאיזה סיפור ושיחה שסיפרו לו. (מתוך 'דברי סופרים' לרה"ק ר"צ הכהן מלובלין – לו. וע"ע בר"ן כאן ובקובץ ענינים).

דף קיב

מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא... – והכד מגולה, שיש לחוש כשיטול כמכא בכף, יעבירנו על גבי המלח ויישפך ממנו לתוכו ולא ישים אל לב. (תורת חיים. וכן הביא מה'איסור והתר' שמדובר כשהכד מגולה).

דחלא מאי? – אמר ליה: שרי... ליתיה איסורא בעיניה' – ואולם, דוקא להניח כד ליד הכד, אבל להפיל לכתחילה חלב בחומץ באופן שיתבטל, תוך ידיעה שאחר כך יינתן החומץ בבשר – אסור, כשם שאין מבטלים איסור לכתחילה, (הגם שעתה בזמן הביטול, אין כאן איסור כלל). ואולם אם כבר נשפך מן החלב לחומץ ונתבטל – מותר אף לכתחילה ליתנו בבשר. (עפ"י רמ"א וש"ך יו"ד צט,ו; צמח צדק פ. וע"ע בשו"ת מהר"ח אור-זרוע כט).

רבא אכיל ליה וקרי ליה חמר בשר' – בא להשמיענו שאף על פי שיש בו מראה אדמומית כיון, (שנאמר בו אל תרא יין כי יתאדם) – מותר. (תורת חיים)

(ע"ב) 'שאני התם דאגב דוחקא דסכינא פליט' – ואין זה איסור דם ממש אלא משום מראית העין אסור. (עפ"י ראשונים. וע"ע בחדושי הנצי"ב).

'הטמאים – לאסור צירן ורוטבן' – כתבו התוס' ועוד ראשונים (כאן ולעיל צט:), שציר של שרצים ושל בהמה טמאה, וכן טרפה – אסור מן התורה, אבל ציר דגים טמאים אינו אלא מדרבנן. ונפקא מינה – כשיש ספק אם נמלח דג טמא עם הטהור – ספקא דרבנן הוא, ולקולא (מרדכי. ויש צד לומר, לשיטת הרשב"א בברכות, שדגים שמשתמשים בהם על הרוב בציר, צירן אסור מן התורה, משום 'טעם כעיקר' – ע' בחוון איש ריד).

ובקהלות יעקב (ע"ז כ"ב) צידד לומר טעם בדבר – שלא נתרבה מהטמאים אלא דבר שקראתו תורה 'טמא', כמו שרצים ובהמות טמאות ופסולי הקרבה, אבל בדגים לא נאמר לשון טומאה אלא תשקצו. ואולם יש סוברים שציר נבלה וטרפה – מדרבנן, דלא כהתוס'. (ע' מרדכי תרע"א. וע"ע שטמ"ק בכורות ו). כל זה אמור במינים טמאים, אבל ציר של בשר כשר, אין דינו כבשר עצמו לענין איסור בשר בחלב. ומכל מקום מדרבנן אסור לאכלו עם חלב. (עפ"י חתם סופר – יו"ד פא.

וכן כיוון לדבריו בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב כז). ודן שם אודות ז'לטין העשוי מעורות בהמות כשרות – והתיר לאכלו עם חלב, כיון שהעור בעצמו אין ברור כלל שהוא אסור מצד עיקר הדין בחלב, וגם אם כן, אינו אלא מצד גזרה בעלמא, ולא נראה שהיוצא ממנו יאסר גם הוא. ועוד, הלא הנוול שמוציאים מן העור, שממנו מפיקים את הז'לטין, נראה שאינו יותר מ'ציר' של העור, וכל עיקרו של 'ציר' אין בו איסור בשר-בחלב מן הדין, כאמור. ע"ש. (וכן פסק להתיר, על סמך נימוקים אחרים, הגר"א קוטלר זצ"ל – שו"ת משנת ר' אהרן, טז).

וצ"ע בתשובת האג"מ במקום אחר (ח"א לו), שנראה שנקט שם בפשיטות שהציר בחלב אסור מדאורייתא. וכן החזו"א (יו"ד טו, י) פקפק בהנחת החת"ס שציר בשר אינו אסור מהתורה בחלב. ע"ש ובס"ק יא).

*

זכשתולין בשר ליבש, רגילין לעשנו על ידי קסמים ודברים המעשנין טרם ישימו [תחתיו] המאכלין, כי לכתחילה יש לזוהר מציר הנוטף. ואם היה נוטף – אם אין שיעור לבטלו, יש לדון בו, כמעשה דבית רש"י (ע' כאן תד"ה ודגים) ולהצריך קליפה כמסקנת התוספות. וטוב להשימו מן הצד, כי בעת ירידת גשמים לעולם נוטף.

ומיום עמדי על דעתי אמרתי, מנהג אבותינו הקדושים תורה היא, דמהאי טעמא נהגו לעשן בחדרים שקורין וליי"ש הוי"ש. וכל שכן משום מאכלי חלב שמתקנין תחתיו, דאותו ציר דין בשר ממש יש לו. אלא דכולי עלמא אי אפשר בחדרים, והירא דבר ה' ית', יזוהר ליבשו ואחר כך להעתיקו אל הצד, כדלעיל...! (מתוך שו"ת מהרי"ל ט).

דף קיג

באורים בפשט; סיכומי שיטות

'דג טהור שמלחו עם דג טמא – מותר... כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל' – אין מדובר כשנוגעים זה בזה, אלא שעומדים בסמוך, בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה. (ר"ן).

ואולם הרא"ש נקט שמדובר כשנוגעים זה בזה. והקשה הלא כהטהור נמלח והוא מונח עם הטמא, נמצא גם הטמא נמלח מן המלח שעל הטהור? ותרץ, שיש לומר שלא נמלח באותו מקום שהוא נוגע בטמא. או גם אם נאמר שנמלח באותו מקום, כיון שהנגיעה נעשית לאחר שכבר נמלח, אינו נחשב כרותח להיות פולט, שהרי הבשר אינו יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה, ולא במליחה מועטת.

דף קיב

קעד. א. האם יש להקפיד שלא להניח כד של כותח (– מין מאכל חלבי, העשוי לטיבול ולתיבול) אצל כד של מלח או של חומץ, מחשש שמא יישפך מן הכותח לתוכם, ויתן מהם לבשר?
 ב. גזול שנפל לתוך כד של כותח – מה דינו?
 ג. ככר שחתך עליה בשר צלי שלא נמלח, והאדימה – האם היא מותרת באכילה?
 א. רב נחמן אמר, אסור להניח כד מלח (מגולה. או"ה ועוד) אצל כד כותח, שמא לא ייזהרו יפה ויישפך מן הכותח למלח, והוא שם בעינו, וכשימלחו את הבשר באותו מלח, נמצא מעורבים בשר עם חלב. (ואין לאסור מטעם זה להניח כד של בשר אצל כד חלב בתיבה אחת – כי שם ייזהר יפה שלא יפול מזה על זה. תוס').
 אבל כד חומץ, מותר להניחו אצל כד הכותח, כי גם אם יישפך מן הכותח לתוכו, הרי הוא בטל ואינו בעין, וגם לא יתן שם טעם.

ב. מעשה בגזול שנפל לכד כותח, והתירו רב חיננא בנו של רבא מפשרוניה. ואעפ"י שהכותח מלוח, אין מליחה בשיעור כזה דינה כרותח להבליע. ודוקא בגזול חי ולא צלוי, ושאיין בו בקעים וגם אינו מתובל – כי אז הכותח מתחלחל לתוכו.

ג. ככר שחתך עליה בשר שנצלה, והאדימה – שמואל אסרה באכילה, והיה נוהג להשליכה לכלבים. ודוקא כשהאדמומית נראית משני עברי הפת (כפרש"י), ודוקא כשאותו מוחל היוצא מן הכשר סמיך ולא צלול. רב הונא ורבא התירו. (אלא שרב הונא נמנע מלאכלה משום אנינות הדעת. ורבא היה אוכל וקרא לו "יין הבשר").
 (וכן הלכה (י"ד ע,ה). ודוקא כשנצלה עד שהוא ראוי לאכילה לרוב בני אדם, דהיינו חצי צלייתו. שו"ע ורמ"א שם).
 נחלקו הראשונים אם מותר לתחוב סכין בבשר שנצלה ולא נמלח, לפני שהוא צלוי כראוי. ע' טשו"ע י"ד ע,ד)

דפים קיב – קיג

קעה. א. דגים ועופות שמלחם זה עם זה – האם מותרים באכילה?
 ב. בשר כשר ובשר טרפה שנמלחו ביחד זה עם זה – האם הבשר הכשר נאסר?
 ג. דג טהור שמלחוהו בסמוך לדג טמא.
 ד. מליחת חתיכות בשר להוצאת דמן, זו ליד זו.
 א. דגים ועופות (או בשר) שמלחם זה עם זה (בכלי מנוקב, כמשפט המליחה) – הדגים אסורים, (כי פליטתם מהירה מן העופות, וחוזרים ובוֹלעים דם מפליטת העופות), והעופות מותרים. (עפ"י רש"י ותוס').
 ב. בשר כשר שנמלח עם הטריפה ביחד – הורה רבא לאסור, שאעפ"י שהבשר הכשר טרוד בפליטת דמו, הוא בולע בו זמנית מציר הטרפה (אם כי אינו בולע מדמה), והציר של המינים האסורים – אסור כבשר. (הטמאים. ודרשה גמורה היא. תוס').

ג. דג טהור שנמלח עם טמא (ומדובר כשאינם נוגעים זה בזה, אלא שעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה. ר"ן. ומהרא"ש מבואר שאפילו בשנוגעים) – אם נמלחו שניהם, או שנמלח הטמא לבדו, והטהור תפל (= שאינו מלוח) נאסר הטהור, שבלע מציר הטמא. (וציר דגים טמאים אסור מדרבנן. תוס'. ונפ"מ – כשיש ספק אם נמלח הדג עם דג טמא, שספק דרבנן לקולא. מרדכי.)
(נחלקו הראשונים אם נאסר כולו, שכולו כרותה מרוב המלח (רמב"ן), או נאסר רק כדי נטילה (רא"ה). וכן צידד הר"ן.)
אבל אם הטהור לבדו מלוח, והטמא תפל – מותר. (שהטהור פולט לטמא, אבל הטמא אינו פולט לתוך הטהור.)
(ולא שייך 'עילאה גבר' או 'תתאה גבר' לענין מליחה. תוס').

ד. רב ששת היה מולח כל חתיכה בנפרד. אך הסיקו שאפשר למלוח כמה חתיכות יחדיו. (ואפילו אין מולחן בבת אחת אלא בזה אחר זה. ואין חוששים שתיגמר פליטה של זו קודם, ושוב תבלע דמה של חברתה. תוס'. ע"ש כמה הסברים.)

דף קיג

- קעו. א. כיצד מולחים את הבשר כדי להוציא את דמו?
ב. האם חוששים לדם בבני מעיים, להצריכם מליחה, אם לאו?
ג. האם מותר לשבור מפרקתה של בהמה קודם צאת נפשה (לאחר שנשחטו סימניה)?
- א. תחילה מדיחים את הבשר (אפשר בעודו בבית המטבחים), מולחו יפה יפה על כלי מנוקב, (כדי שהדם ייפלט ולא ישהה עם הבשר), ומדיחו יפה יפה. רב דימי מנהרדעא היה מולח במלח גס ולאחר זמן היה מנפצו, מפני הדם הבלוע בו, (אבל מלח דק אינו טעון ניפויץ, שנמס מאליו. רש"י).
- ב. אמר רב משרשיא: אין מחזיקים דם בבני מעיים. היינו, הכרכשת, המעיים והדקים, וכן הקיבה (רש"י, רמב"ם) – אינם טעונים מליחה להוצאת דם כשאר אברים. (וזהו בסתם, אבל אם נראה שהאדימו – צריך מליחה. רמב"ן.)
(וכתבו התוס' ועוד, שאעפ"כ אין להמנע מלמלחם עם שאר הבשר, ואין חוששים שיבלעו דם מן הבשר היות ואינם טרודים בפליטת דם. ויש דעה שמחמירה בדבר. וער"ן.)
- ג. אין לשבור מפרקת הבהמה קודם שתצא נפשה, משום שהדם נבלע באברים ואינו יוצא. ונסתפקו בגמרא אם האיסור משום גזילה, שמכביד על משקל הבשר ונמצא גזול את הבריות. או אף לעצמו אסור הדבר, שהדם נבלע בה ושוב אינו יוצא. (מרש"י משמע שאין לו תקנה במליחה או צליה, ואולם מגרסת הרי"ף נראה שודאי יוצא הדם בצליה או במליחה, והשאלה היא רק באכילת אומצא, האם נחשב כדם שפירש ממקום למקום ונאסר עד שיפליטוהו, או לא נחשב כפירש והרי הוא כדם האברים ומותר.) ועלה הדבר ב'תיקו'.